

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФАКУЛТЕТ СПОРТА И ФИЗИЧКОГ ВАСПИТАЊА



ТЕМА: МЕЂУНАРОДНА СПОРТСКА ТАКМИЧЕЊА
У ФУНКЦИЈИ ДРЖАВНОГ ПРЕСТИЖА

Мастер рад –

Кандидат:
Стефан Б. Војиновић
Број индекса 4077/2016

Ментор:
Доц. др Милан Матић

Београд, 2017

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФАКУЛТЕТ СПОРТА И ФИЗИЧКОГ ВАСПИТАЊА



ТЕМА: МЕЂУНАРОДНА СПОРТСКА ТАКМИЧЕЊА
У ФУНКЦИЈИ ДРЖАВНОГ ПРЕСТИЖА

Кандидат :

Стефан Б. Војиновић

Ментор:

Доц. др Милан Матић

Чланови Комисије:

Доц. др Сандра Раденовић

ред. проф.др Слађана Мијатовић

Оцена: _____

У Београду, дана __. __. 2017. године

С А Д Р Ж А Ј

УВОД	4
Предмет, циљ, задаци, метод истраживања	5
1. Терминолошка и појмовна одређења	6
2. Развој спорта кроз историју	9
3. Држава и спорт	13
3.1. Филозофски поглед на спорт	13
3.2. Социолошки приступ спорту	13
3.3. Социологија спорта	17
3.4. Карактеристике и типологија спортских догађаја	19
4. Однос државе према спорту	24
4.1. Спортски догађај у функцији државног престижа	25
ЗАКЉУЧАК	33
ЛИТЕРАТУРА	36

У В О Д

Положај и улога спорта уопште, а самим тим и професионалног (врхунског) спорта, разликовала се између земаља, кроз историју, како по епохама тако и у оквиру исте епохе, све до садашњег савременог друштва у којем професионални спорт због многих разлога заслужује посебан третман.

Његов положај разликује се у демократским и недемократским друштвима, а његова афирмација зависи од друштвено – политичког система.

У развијеном савременом друштву професионални спорт је независно подручје, пре свега у економском смислу, јер широко спортско тржиште представља идеалан простор за пласман капитала и стварање профита. Спортски догађај представља огледало ефикасности, не само спортског тренинга и припреме врхунских спортиста, већ и других функција спортске организације и професионалног спорта уопште. Суштина професионалног спорта и спортског догађаја јесте такмичење, без којег је немогуће објаснити спорт као друштвени феномен, али треба нагласити да економски фактори и економија, као најбитнији елементи друштвене структуре, делују на спорт, као што и сам спорт, нарочито, професионални (врхунски) утиче на развој савременог друштва.

Посматрање феномена професионалног спорта из призме економских наука, проистиче из чињенице да се овде ради о специфичним појавама, односима и активностима које се не срећу у осталим подручјима друштвеног живота, а који у целини и због своје узајамне повезаности, представљају заокружен систем са релативно сопственом самосталношћу.

Циљ овог рада је да се, кроз теоријску анализу приступачних радова, испитају карактеристике међународних такмичења као спортских догађаја чија је функција исказивање државног престижа, са нагласком на специфичностима тих демонстрација у функцији државног престижа.

Предмет, циљ, задаци, метод истраживања

Предмет овог рада је су међународна спортска такмичења као спортски догађаји у функцији демонстрације државног престижа у свету.

Циљ рада јесте испитивање карактеристика међународних спортских такмичења као спортских догађаја чија је функција исказивање државног престижа у интернационалним оквирима.

Основни задаци јесу:

1. размотрити постојеће типологије спортских догађаја;
2. кроз најугицајнија социолошка одређења спортског догађаја и примере спортских догађаја кроз историју, утврдити основне карактеристике међународних спортских такмичења као спортских догађаја;
3. утврдити основне карактеристике међународних спортских такмичења које упућују на демонстрацију државног престижа;
4. утврдити начине инструментализације конкретних спортских догађаја и спортских успеха у функцији демонстрације државног престижа;
5. и утврдити везу између демонстрације државног престижа кроз спортске догађаје и феномена политизације спорта.

У раду је примењен метод теоријске анализе.

1. Термиолошка и појмовна одређења

Спорт представља људску делатност насталу из потребе човека за кретањем, игром, забавом, надметањем и телесним вежбањем и чије је основно обележје такмичење. Онда нас у савременом друштву прожима све области људске делатности и активности и тешко је повући оштру границу између тога шта спорт представља а шта не.

Појам **спорта** се дефинише као израз дубоко личних порива за актуализацијом сопствене личности у шта друштво на различите начине уграђује своје интересе, а које га чине врхунским, професионалним или такмичарским спортом и рекреативним спортом. (Матић и Бокан, 1990)

Појам **професионалног спорта** подразумева такмичења и све њихове аспекте, одабраних, високо селектираних појединаца, који се називају врхунским спортистима и који се спортом баве као својом професијом за шта добијају адекватну материјалну надокнаду у складу са својим спортским достигнућима.

Спортски догађај представља просторну, временску и организациону појаву у којој спортска организација верификује и валоризује своје вредности у односу на спортског конкурента. У ширем контексту, ако се као основна активност у спорту сматра тренинг и такмичење, спортски догађај тада представља огледало њихове ефикасности. Међутим, спортски догађај има ширу димензију вредновања њихове ефикасности и ефективности јер се ту појављују и други значајни елементи који омогућавају њихову егзистенцију и реализацију. (Михајловић, М., 2013)

Закон о спорту дели спортски догађај на два сегмента: спортска такмичења и спортске манифестације.

Спортска такмичења на овај начин представљају квалификовани облик спортске активности само када испуњавају следеће услове:

* Одвијају се према унапред утврђеним и познатим правилима;

* Циљ сваког такмичења је победа или остварење унапред одређеног резултата коме сваки учесник такмичења мора да тежи.

Спортска манифестација представља испољавање шире идеје спорта где претходни елементи не морају бити обавезно заступљени. Она се може спроводити и без утврђених спортских правила, односно, правила манифестације се одређују у складу са њеним идејним концептом. (Михајловић, М., 2013)

Спортско такмичење је интегрални део спортског догађаја и представља упоређивање сопствених способности спортиста у различитим био-социо-психолошким атрибутима. Спортски догађај или приредба која има за циљ постизање врхунских спортских резултата, поређење резултата и добијање најбољих спортиста и екипа, као и развијање и јачање спортског духа, солидарности и другарства.

Узрок спортског догађаја су:

Спортска активност, у ужем смислу, обухвата изворни смисао спорта где је одређујући фактор бављење спортом и он чини одређујући елемент спортске активности као законског термина.

Спортска приредба се дефинише, претежно, као одређени плански припремљен и спроведен, временски ограничен спортски догађај.

По овом критеријуму дефинисања, спортска приредба мора да испуњава два услова како би се посматрала у својству спортског догађаја – да зато постоји јавни интерес и да на њему учествује више спортиста или тимова. (Михајловић, М., 2013)

Спортска организација се јавља као један од начина формирања група унутар подручја спорта и оснива се ради обављања спортских делатности са циљем што бројнијег обухватања чланства и постизања врхунских спортских резултата. Спортска организација се дефинише као сложени систем управљања, односно, динамичан и отворен систем који се састоји од подсистема и елемената, као међузависних делова целине. Организациона структура система у спортским организацијама представља основни облик организовања спортске делатности, а њу сачињавају:

Спортски клуб представља најчешћи облик организовања спортиста у свету. То је самостална организациона целина, независна у постављању циљева и одабиру стратегије за остваривање истих и подразумева постојање чланства оличеног првенствено у спортистима, а основни циљ постојања јесте бављење спортским активностима.

Спортско друштво представља мултигрански начин организовања спортова, односно, више спортова.

Спортско удружење се најчешће формира по појединим спортским активностима (стручни савети, спортски тренери) с циљем развијања појединих спортова и ради заштите својих стручних и осталих интереса;

Спортски савез представља скуп спортских клубова и удружења у оквиру једне спортске гране, а основни задаци су му да прати и развија делатност унутар своје спортске гране, усклађује активности својих чланова, усклађује општедржавне спортске интересе, врши промоцију свог спорта, регулише статус и заштиту права спортиста и тренера (Михајловић, М., 2013)

Савез спортова представља скуп више различитих спортских грана, а основни задаци су му да креира политику развоја организацијског система у спорту, усклађује интересе спортских организација, институција и државних органа, успоставља међународну спортску сарадњу, уговара међународни такмичарски програм, итд; (Михајловић, М., 2013)

Министарство за спорт је орган државне управе, надлежан за развој спорта у земљи, може да егзистира и делује самостално или у оквиру неког другог министарства.

Национални олимпијски комитет је невладина (може бити и владина) спортска асоцијација која припада Олимпијском покрету, формирана у складу са Олимпијском повељом и призната од стране Међународног олимпијског комитета (МОК) (Михајловић, М., 2013)

2. Развој спорта кроз историју

Прве трагове о телесном вежбању најстаријих цивилизација срећемо на подручју древне Месопотамије, данашњи Блиски Исток. Око 5.000 година пре нове ере, ово подручје насељавали су Сумери, народ непознатог порекла. Тада настају прве робовласничке државе услед чега се јавља потреба за способним и спремним војницима, па су телесна вежбања служила што бољем оспособљавању војника за војне походе, али и за одбрану државе. У то време било је популарно гађање стрелом, песничење и такмичење у вожњи бојним колима на два точка (Илић, 1994).

Телесна вежбања јављају се и у древном Египту, земљама Далеког Истока (древна Кина, Индија, Јапан), земљама Средоземља (Крит, Микена) и углавном имају војничко или религијско обележје.

У античкој Грчкој телесно вежбање добија нову димензију. Јавља се идеал *калокагатије*, тј. хармонијског развоја тела и духа. Телесно вежбање је усмерено на лепо и складно изграђено тело. Најзначајнији облици телесног вежбања били су: трчање, скакање, бацање диска (дискоса), бацање копља, рвање, песничење, панкратион, пентатлон (петобој), дизање терета, игре (сферистика), стрељаштво, плес (играње), купање и пливање, трке колима. Граде се, у почетку, једноставна вежбалишта за трчање, која су названа *дромоси*, а затим и објекти названи *гимназије* („гимназион“), где су младићи, уз помоћ тренера, вежбали трчање, скакање са халтерима, бацање диска, бацање копља и рвање, тј. пет такмичарских дисциплина које су сачињавале пентатлон. Гимназије постепено постају места на којима почињу да се одвијају филозофске и политичке расправе. Тако гимназије постају центар културног и друштвеног живота Грка. (младићи су се такмичили не само у брзини и снази, већ и у музици, рецитовану и говорништву) (Илић, 1994).

У античкој Грчкој, пре него што су и основане бројне државице, организоване су различите верске свечаности и манифестације на којима су приређивана и бројна надметања, која су претеча данашњим спортским такмичењима. У основи тих надметања био је нагон за такмичењем ради победе. Најпознатије међу њима биле су Олимпијске игре. Илић наводи да су и античке Олимпијске игре, као и савремене, биле испреплетане са политиком, етиком, људским достигнућима, културом и другим областима јавног живота (Илић, 1994).

Већина разноврсних облика телесног вежбања јавила се и развија се у Риму под утицајем грчке културе. Постојала су различита такмичења и игре: трчање, бацање диска, бацање копља, скок удаљ, шакање, рвање, пливање и др. Вежбање је било углавном војничког карактера. Са појавом професионалне најамничке војске, омладина Рима је ослобођена обавезе дуготрајне, строге и напорне војничке припреме, па тако нестаје потреба и за њиховим телесним вежбањем. Почињу се организовати јавна такмичења и игре на којима учествују грчке професионалне атлете. Јављају се борбе гладијатора, који су најчешће били власништво богатих појединаца. Телесно вежбање Римљана полако изумире и грађани Рима постају публика. У римско доба, тачније 394. године, Олимпијске игре бивају укинуте Указом који је забрањивао многобоштво. Хришћанство је забрањивало и укидало све значајне такмичарске манифестације настале у Грчкој и Риму. Телесно вежбање губи своју духовну димензију и углавном бива примењивано у циљу војничке припреме.

У феудалном добу телесно вежбање је једино било организовано кроз васпитање и обуку будућих витезова. Основно занимање феудалаца био је рат. Током XVIII века почиње да слаби моћ феудалног друштвеног система а племство губи своју економску и политичку доминацију. Проналазак ватреног оружја умањује значај улоге витезова у рату. Опада интересовање друштва за васпитањем и обучавањем младих витезова (Фонси, Д., 2007).

Позну фазу феудалног друштвеног уређења, нови век, карактерише све већи економски развитак, а пре свега развој занатства, трговине и саобраћаја. Култура почиње да губи своје искључиво верско обележје, а центар занимања уметника, мислилаца и педагога тога времена постаје човек. Код многобројних италијанских уметника, песника, мислилаца, јавља се потреба да својим делима обнове античку цивилизацију, па су овом културном

покрету дали име препород(ренесанса). У епохи ренесансе јављају се два међусобно тесно повезана покрета: хуманизам и реформација.

Хуманизам, који је као културни покрет настао у Италији, враћа антички приступ интегралној личности човека, односно циљ васпитања поново постаје хармонијски, складан развој човековог тела и духа и почиње брзо да се шири и у другим европским земљама под снажним утицајем бројних филозофских, уметничких, научних и литерарних дела античког доба. Средњовековна култура доживљава корените промене.

Реформација је представљала покрет у црквеним круговима Римокатоличке цркве, који су се, у оквирима општих педагошких промена, залагали да у васпитању и образовању одређено место заузме и телесно вежбање.

У Немачкој, под утицајем дела Жан Жак Русоа, јавља се *филантропизам*, у коме се васпитни процес заснивао на начелима једнакости и братства, а у основи хуманитарних побуда и љубави човека према другом човеку. Јављају се нове школске установе под називом филантропинум. Први и најпознатији филантропинум основао је познати немачки педагог Јохан Бернхард Базедов. У склопу укупних промена у подручју васпитања, спортско васпитање заузима значајно место. Циљ практичних делатности био је управо повезивање интелектуалног и спортског васпитања кроз трчање, скакање, бацање, пливање, клизање, веслање, рвање и друга борења, јахање, игре са лоптом и др. То је одиграло значајну улогу у стварању основе за појаву националних гимнастичких система у Немачкој, Шведској, Енглеској, Француској и Чешкој (Фонси, 2007).

Савремено доба – период капиталистичког друштвеног поретка, започиње Француском буржоаском револуцијом 1789. године. Бурне политичке и економске прилике, као и јављање нових филозофских праваца условили су значајне друштвене промене, а све је то имало утицаја и на развој националних гимнастичких покрета и спорта. Стварају се гимнастички системи у Немачкој, Шведској, Енглеској, Француској и Чешкој, а владе тих земаља то препознају као одлично средство за војничку припрему (Фонси, 2007).

Настанак савременог (модерног) спорта повезује се са појавом спортских дисциплина, од којих је већина настала у Енглеској у другој половини XIX века доношењем одређених правила, формирањем клубова и савеза и организовањем система такмичења, услед чега

долази до јављања потребе за стварањем међународних спортских организација и савеза, чиме спорт добија интернационално обележје (Илић, 1994, Фонси, 2007).

У Енглеској настају фудбал, тенис, пливање, атлетика, ватерполо, веслање и хокеј на трави. У Сједињеним Америчким Државама настају: кошарка, одбојка и уметничко клизање. У Канади хокеј на леду, у Данској хазена и рукомет, у Норвешкој нордијско скијање, у Аустрији алпско скијање, а у Јапану џудо (Фонси, 2007).

У почетку основни циљ међународних спортских савеза био је усаглашавање и стварање јединствених међународних правила одређеног спорта, организовање система европских и светских такмичења и даљи развој и ширење спорта у свету.

Сâm развој спорта условио је формирање многобројних националних и међународних савеза. Развој капитализма захтевао је шире међународне везе и контакте у доменима науке, културе, уметности, политике, економије и др. Успостављају се дипломатски односи и развија трговина, па подручје спорта, које све више добија међународни карактер, постаје изванредна могућност за међународне сусрете.

3. Држава и спорт

Држава представља једну од најзначајнијих институција друштвеног и политичког живота и, као таква, одувек је играла важну, ако не и одлучујућу, улогу у развоју националног и светског спорта.

Најпре, под појмом држава подразумевамо структуре које владају друштвима и које су управљале и управљају оним њеним функцијама које омогућавају грађанима да се баве спортским вежбањем. У историји човечанства бележимо утицај државе на спорт чак у античкој Грчкој приликом организације Олимпијских игара и припреме ондашњих спортиста за такмичења. Државе су и тада награђивале олимпијске и друге победнике, постављајући темеље професионалног спорта.

У средњем веку одржавање витешких игара такође су обезбеђивале државне структуре.

И тако у свим временима, па и данас, када постоје и други субјекти који на себе могу преузети део бриге за развој спорта и спортске активности грађана.

У већини држава, спортске организације данас имају привилегован статус приликом прибављања и трошења средстава, путем различитих пореских олакшица. На тај начин држава показује да је заинтересована за професионални спорт и његов развој, без обзира на то у ком државном сектору се он налази. Спорт као феномен савременог друштва, а поготово професионални спорт, за државу представља опште јавно добро.

3.1. Филозофски поглед на спорт

Филозофска интересовања за спорт и игру нису, разуме се, само производ новијег времена. Прве мисаоне рефлексије о начинима и смислености телесних вежбања, као и њиховом повезивању са човековим интелектуалним и вољним факторима, налазимо већ код познатих античких филозофа: Продика, Платона, Аристотела и других. И у филозофији Далеког Истока одавно је присутно становиште о потреби садејства тела и ума у овладавању и усавршавању читавог корпуса самоодбрамбених борилачких вештина (карате, цудо, аикидо, теквондо, итд.) Модерно филозофско проучавање спорта у свету (кроз литературу и академску делатност) има за собом веома плодан развој¹ (Радош, Ј, 2004).

Овај аутор наводи да на редовним и последипломским студијама универзитета на Западу (и Русији), као и у склопу специјализованих научно-истраживачких центара, одавно се велика пажња посвећује тематским подручјима филозофије спорта, али и то да, у нашој земљи, готово ништа није учињено на развоју ове сфере (Радош, Ј, 2004).

Ипак, највећу пажњу и интересовање очигледно побуђују темељна питања **етичке теорије и филозофије морала**. Она обухватају веома широк распон опште-етичких и спортско-етичких проблема (ту се, превасходно, имају у виду разноврсне теорије: Аристотелово учење о врлини (уз модерне верзије и интерпретације овог темата), етичке концепције еудајмонизма, хедонизма и аскетизма, хришћанска деонтологија, макијавелистичка етика и њене савремене рефлексије, Кантов категорички императив, Милова теорија утилитаризма итд.). Полазећи од наведених етичких дилема, које су, на први поглед, неспецифичне за спорт, могуће је успоставити занимљиве релације са овом облашћу и показати да су оне итекако релевантне за изучавање спорта. Конкретно, ради се о веома широком распону спортско-етичких проблема, као што су: фер игра и спортско надметање, морално образовање путем спорта, појам праведности и емпирија спортских неправди, насиље и корупција у спорту, дехуманизација спорта (плаћање великих сума новца за данашње модерне гладијаторе у професионалном боксу, фул-контакту, ultimate-fight-у, итд.), моралност такмичења, где се, такође, такмичари налазе у животној

¹Сартр, који се активно бавио боксом, писао је о игри и спорту као занимљивим примерима људских активности, а Ками је говорио да је све што је знао о етици научио играјући фудбал (био је голман једног алжирског прволигашког клуба) (наводи према Радош, Ј., 2004).

опасности (велике скакаонице, трке аутомобила, мото кросеви и сл.), злоупотреба тренерског положаја, расна и полна дискриминација у спорту, допинговање и спортске повреде, моћи генетске технологије у стварању спортских шампиона, као и разматрање штета изазваних манипулацијом генима, питања о злоупотреби животиња, смисао универзализма у олимпијском покрету, итд. (Радош, Ј, 2004).

Тако гледано, филозофија спорта се тематски прожима и са **политичком теоријом и филозофијом**. Реч је о праћењу теоријских конфликта између ново-левичарских и ново-десничарских становишта, затим, различитих гледања на проблем хегемоније, утврђивању односа између либерално-демократских и реалистичких перспектива на подручју спорта, као и опсервирању догађања на релацији култура - спорт. Исто тако, ту су и питања о идеолошком деформисању спортских вредности, о могућностима самосвојности спорта, о национализму, интернационализму и глобализацији, а на подручју филозофије васпитања као отворено питање стоји истраживачко подручје на коме треба установити да ли (и у којој мери) спорт следи и испуњава захтеве васпитног пута који је трасиран према стандардима из грчког периода (грчка паидеја), итд. (Радош, Ј, 2004).

"Ни филозофија спорта, ни етика спорта (као изузетно важна област у обликовању спортског духа), још нису истински конституисане, нити се изучавају на одговарајућим катедрама за образовање спортских кадрова, те је неопходно учинити почетне кораке и подстаћи активности, којима би постојећа негативна пракса била превазиђена" (Радош, Ј, 2004).

3.2. Социолошки приступ спорту

Дуго је проблематика спорта и спортске праксе била „запуштена“ и теоријски необрађена. У дефинисању се полазило од најразноврснијих критеријума. Тај распон кретао се од одређења спорта као шале, забаве, игре, „култа интензивног мишићног напора“, борбе, страсти, нагона, па све до схватања спорта као институционалне сфере, која се уобличила са настанком индустријско – урбанистичке цивилизације, где спорт постаје најразвијенији институционални облик физичке активности (Кокотовић, Д., Латиновић, Б., 2014).

Свака људска делатност има за циљ задовољавања одређене потребе. У друштву приватне својине и робне производње и спорт постаје капитал, односно, професионализује се, поприма комерцијалне наносе и ту се сви морају устројити и прилагодити будућности.

Феномен спорта, привукао је пажњу многих научника и мислилаца. Они су покушали у социолошким терминима да објасне бар неке аспекте те појаве. Тако је Спенсер у спорту пре свега видео лични механизам апсорпције и трошења вишкова животних енергија људи. Мекдугл је спорт посматрао као облик изражавања једног од темељнијих људских нагона, укорененог у структури људске свести, тј. нагона супарништва. Други тврде да је спорт у условима савременог друштва, пре свега, друштвено условљен и одобрен начин изражавања и задовољавања потребе развијања физичке снаге и способности људи, које се иначе све више потискују и ограничавају у савременом индустријализованом свету (Врцан, 1990, према Кокотовић, Д., Латиновић, Б., 2014).

Тражећи одговоре на постављена питања, социолози спорта у својим анализама констатују да се привлачност и популарност спорта огледа у следећем:

- * спорт као физичка активност јесте плодотворан због развоја индивидуалних физичких снага и као такав привлачан је за целокупну популацију, нарочито за младе;
- * као игра и забава, спорт испуњава слободно време младих и „склања децу са улице“ на конструктиван начин, ствара задовољство и подиже радост живљења;
- * спорт је активност која искушава и потврђује сопствене могућности, суочава са новим изазовима, животним авантурама, нуди стицање нових искустава;
- * спорт јесте добровољно и ненаметнуто дружење, у њему се остварује специфична веза индивидуалности и заједништва (спремност за сарадњу, солидарност, тимски рад и тимски дух);
- * за многе појединце и друштвене групе, спорт је привлачан као посао, професија, као врста заната који има своје значајно место у друштвеној подели рада, свој углед, односно друштвени статус;
- * спорт несумњиво привлачи младе као врста бизниса и облик привређивања који доноси значајне, а понекад и надпросечне приходе;

- * спорт као спектакл привлачи велики број људи, а захваљујући спектаклу који се троши као свака друга роба, развио се и својеврсни спортски туризам;
- * сматра се да спорт привлачи младе људе због карактеристика ритуала које поседује, а које се понављају у оквиру спортских такмичења на стадионима, бориштима, и које производе победнике и поражене, своје јунаке и жртве;
- * спорт је облик вербалне и невербалне комуникације путем које се шаљу и примају поруке (симболи, покрети, 'говор тела', гестикулације итд.);
- * спорт је канал друштвене покретљивости, афирмације и промоције који добија на значају нарочито када су други друштвени и институционални канали затворени за напредовање и промоцију младих људи;
- * спорт ствара своје идоле, спортске звезде са којима се многи млади људи упоређују и идентификују, али свакако да би требало имати на уму да се у контексту масовне потрошачке културе идоли производе тако да се брзо троше и кратко трају – такозвани 'инстант идоли' и најзад,
- * спорт је привлачан и популаран јер се доживљава као нешто изузетно, несвакидашње и нерутинско, као феномен који показује да се несвакидашњим трудом, вредним радом, свакодневним тренинзима и бројним одрицањима могу достићи изузетни, врхунски резултати (Врцан, 1990, Куљић, Коковић, 2012, према Раденовић, С., 2015).

3.3. Социологија спорта

Социологија спорта као посебна социолошка дисциплина није само последица развоја савремене социологије.

Савремена истраживања у социологији спорта посматрају спорт као облик културе, разматрају значај спорта у свакодневном животу, али и незаустављив тренд комерцијализације спорта - спорт као спектакл. Социологија спорта проучава утицај друштва на спорт, али и повратни утицај спорта на друштво, дакле, питања контекста и друштвене условљености спорта. Социологија спорта указује на место и значај спорта у савременом друштву, на његову друштвену природу и културну вредност и условљеност. Из тог разлога, делокруг социологије спорта обухвата превасходно следећа

питања: спорт као чинилац и производ друштва и друштвеног развоја, улога спорта у целокупном друштвеном животу, друштвени положај учесника у спорту, однос шире друштвене заједнице према спорту, друштвени односи унутар спорта итд. *"Све је видљивија примена социолошких сазнања при управљању спортом као друштвеном институцијом, као и у проучавању његових могућности у реализацији индивидуалних и друштвених потреба"* (Коковић, Д, 2007, према Раденовић, С., 2015).

Социолошки приступ спорту је умногоме специфичан. Елементе за теоријски приступ социологији спорта чинили би:

- * Човек као актер и носилац одређених активности;
- * Улога као очекивано понашање;
- * Спортски догађај или утакмица која окупља актере. (Кокотовић, Д., Латиновић, Б., 2014).

Ричард Ђулијаноти даје пет кључних карактеристика спорта на основу којих се успостављају јасне теме за подучавање и изучавање, што је важно за предмет овог истраживања. Према њему, спорт је:

1. структуриран кодексима понашања који одређују правила учествовања и трајање догађаја. То значи да код спортских догађаја постоји универзални образац, тако да се они могу лако разумети без обзира на културне, религијске, расне, етничке или политичке разлике;
2. оријентисан ка циљу, са опипљивим резултатима, као што је победа на утакмици, обарање рекорда и слично. То значи да у спорту постоје јасно дефинисани победници и губитници;
3. такмичарски, тако што се јасни противници надмећу у остваривању јасног циља;
4. разигран, то јест подразумева преданост, напетост, узбуђење и радост;
5. саставни део културе, у смислу да је спорт, иако одређен правилима и придржава се универзалних кодекса понашања, обележен културолошким карактеристикама. То значи да је спорт изузетно снажно оруђе за изражавање идентитета нације или групе (Ђулијаноти, Р., 2008).

С обзиром да социологију спорта занима целина друштвености, у првом плану њених истраживања налази се спортски догађај.

Спортски догађај представља огледало ефикасности не само спортског тренинга и припреме спортиста, већ и других функција спортске организације и спорта уопште, укључујући ефикасност менаџмента и његове улоге у остваривању циљева спортске организације. Спортским догађајем и такмичењем одређује се стабилна позиција спортске организације у спортском, друштвеном и економском окружењу, учешће у спортском вредносном систему, релација са конкурентима и претпостављају се будућа стања, односно, поставља се основа будућег планског циклуса (Томић, М., 1995).

Спортски догађај чине играчи (актери), посредници и навијачи. Играчи су свакако најважнији и најистакнутији, јер без њих нема утакмица и такмичења. С тим у вези, Коковић поставља класификацију посредника у спорту: педагози физичке културе, тренери, судије, функционери, спортски новинари и у последње време, све чешће, спонзори (Кокотовић, Д., Латиновић, Б., 2014).

Он даље наводи да су спонзори данас доминантни посредници у спорту. То је *"маркетиншко – комерцијални однос и новопрорађена комуникација између спонзора и спортских клубова. Код нас је то још увек у зачетку, као нека врста „буквара за почетнике“.* Спонзорство у спорту још увек није јасно дефинисано. Спонзори као да не схватају да је њихово место само у „предворју“ спорта. Неовлашћено мешање у стручни рад, може довести само до контрапродуктивних ефеката" (Коковић, Д., 2008, према Кокотовић, Д., Латиновић, Б., 2014).

3.4. Карактеристике и типологија спортских догађаја

Посматрано из угла теорије спорта, спортски догађај представља место и активности на коме се у односу на противника одређује мера сопствене вредности, али он је истовремено и збир карактеристика, које су присутне у пракси организовања догађаја.

Основне карактеристике спортског догађаја су :

1. **Спортско – такмичарска карактеристика**, у којој се остварује циљ везан за спортски резултат. Такмичење одређује победника и побеђеног. Неизвесност спортског исхода и мерење сопствених вредности у односу на противника даје спортском такмичењу неопходну драж и смисао остварења спортске мисије и духа у њему (ова карактеристика је полазна основа од које маркетинг менаџери и сви учесници организације спортског догађаја морају поћи, уколико желе позитиван исход својих целокупних активности).

2. **Економско – маркетиншка карактеристика**, у којој организатори догађаја траже могућности и начине организације спортског догађаја са финансијским ефектима, који ће у исто време дати одговор на питање којим путем може и треба да иде комерцијализација спортског догађаја ради покривања билансних расхода и остваривања профита.

3. **Пропагандно – медијска карактеристика**, у којој се остварују три циља:

- Презентација догађаја у јавности, ради ширења информација о постигнућу спортиста, о достигнућима одговарајућег такмичења и популаризацији самог спорта;

- Презентација догађаја у јавности путем средстава масовног информисања (СМИ), а ради привлачења спонзора и компанија, бизнис партнера са комерцијалним интересима;

- Задовољење потреба клијената, односно потрошача спортских информација, који се појављују као читаоци, слушаоци или гледаоци СМИ.

4. **Едукативна карактеристика**, у којој спортисти и клубови непосредно и посредно утичу на спортско и етичко образовање (едукацију) спортског аудиторијума.

Карактеристике спортског догађаја могу се посматрати и као елементи утврђивања концепције одређеног такмичења и његових циљева, у зависности од различитог акцентовања једне од карактеристика спортског догађаја. На пример, спортско –

такмичарска карактеристика представља непроменљиву величину, увек присутну константу једног такмичења, без које спортски догађај губи смисао. Уз обезбеђење спортско – такмичарске карактеристике, едукативна карактеристика спортског догађаја добија пуни израз. У том смислу економско – маркетиншка и медијско – пропагандна карактеристика представљају измењене величине, које у ствари опредељују стварну концепцију спортског догађаја. Интензитет ових променљивих величина директно утиче и на непроменљиве константе такмичења, односно на суштину спортског догађаја и на његов квалитет² (Томић, М., 2001)

Главна подела (типологија) спортова може бити на групне и самосталне.

У **групне (заједничке) спортове** спадају сви спортови који се изводе групно, где највеће место заузимају спортске игре, као на пример, фудбал, кошарка, одбојка, ватерполо, рукомет, хокеј, и други.

У **самосталне (појединачне) спортове** спадају спортови где се појединац сам залаже за своје успехе. У појединачне спортове спадају атлетика, борилачки спортови, гимнастика, пливање и други.

Неки спортови могу се изводити и појединачно и групно. Ту спадају тенис, уметничко клизање, стони тенис, скокови у воду и много других.

Међу такмичењима која широм света изазивају највећу пажњу и интересовање су свакако Олимпијске игре и Светско првенство у фудбалу, Лига Шампиона, а велику популарност имају и такмичења Формуле 1, Светско првенство у ватерполу, Светска лига у одбојци, Европско и Светско првенство у кошарци, као и многа друга. (податак са преузет са <http://www.wikipedia.org>).

Било који спортски догађај припада неком такмичарском систему. То истовремено значи да такмичење, а са њим и спортски догађај имају своју категорију, по којој се може одредити њихов квалитативни спортски ниво, време организације и периодичност, привлачност и утицај на спортски аудиторијум, СМИ и спонзоре (на пример, фудбалски мечеви у квалификационој рунди Лиге Шампиона или Светског првенства, припадају

²Проналажење мере узајамних односа поменутих карактеристика спортског догађаја у пракси дефинишу спортски догађај као театрални спектакл или као активност усмерену ка висинама спортског мајсторства.

једном типу такмичарског система, док другом систему припадају мечеви на финалном турниру поменутих такмичења. Трећем систему припадају пријатељске фудбалске утакмице, док било који меч на нивоу сваке категорије има своја правила)

Спорт је јединствена област у свету, у којој је разрађен квалификациони систем такмичења међу учесницима од најнижег до највишег нивоа. Мрежа спортских сусрета заснована је на систему првенства једног школског разреда, преко школе, општине, региона, државе, међудржавних сусрета, континента па све до светског првенства. Чињеница да свако може имати прилику да пређе поменути пут представља предност за маркетинг у спорту, јер свако има право да верује у себе и свој спортски успех, што није случај када се цела прича упореди са другим областима друштвеног живота и њиховим тржиштима. (Томић, М., 2001).

Разликује се неколико **принципа поделе спортских догађаја:**

- 1. По принципу форме,** могу припадати почетној или завршној етапи одређеног система, па тако постоје квалификациони и финални турнири.
- 2. По принципу спортског квалитета,** могу бити аматерска и професионална такмичења, односно такмичења врхунских и неврхунских спортиста.
- 3. По узрасном принципу,** могу бити дечија, пионирска, кадетска, јуниорска и сениорска.
- 4. По географском принципу,** могу бити од школског до светског првенства.
- 5. По принципу типологије спорта,** могу бити индивидуални и екипни.
- 6. По принципу разноврсности и комплексности,** могу бити надметања различитих спортских грана или такмичења (Олимпијске игре, Универзијада, Школске спортске игре, Спартакијада, Дифовијада и слично).
- 7. По принципу грана спорта,** могу бити кошаркашки спортски догађаји, одбојкашки, фудбалски, рукометни, атлетски итд.
- 8. По принципу нивоа репрезентовања,** могу бити клупски или национални.
- 9. По принципу места одржавања,** могу бити спортски догађаји у затвореним или отвореним просторима, на стадионима или у природи, у малом или великом месту, у малој

или великој земљи, у областима са slabим или добрим комуникацијским везама (Томић, 2001).

Класификација спорта подразумева и **поделу спорта на подврсте:**

Рекреативни спорт (карактерише га редовни програм вежбања и такмичења у циљу очувања здравља и физичке спремности);

Школски спорт (тренинзи и систем такмичења су прилагођени узрасту спортиста, како би се свакоме омогућило да испољи свој таленат);

Аматерски спорт (спортисти појединци стичу друштвену афирмацију, остварују неку допунску зараду и сл.);

Спорт инвалида (окупља особе са инвалидитетом и организује такмичења у циљу телесне и менталне рехабилитације);

Професионални спорт (спортисти, њихови тренери, менаџери и остало особље су плаћени за активно бављење спортом и он је њихово основно занимање). Другим речима, **елитни** или **врхунски спорт** треба да омогући најбољим појединцима да постану врхунски. Врхунски спортски успеси нису могући без масовног бављења спортом, јер се најбољи појединци репродукују из њега принципом селекције.

Нетакмичарски спорт је индивидуални спорт сваког појединца и подразумева универзалну вредност јер се њиме активно могу бавити све категорије становништва.

Такмичарски спорт кључни значај придаје победи, конкуренцији, жртвовању (победа постаје друго име за спорт) (Томић, М., 2001)

4. Однос државе према спорту

Спорт је, при свом настанку, као и друге друштвене појаве, за почетак формирао свој идентитет и дефинисао своје сопствене границе. Од многих теоретских приступа са озбиљном анализом о спорту као друштвеним феноменом, једни од најзначајних су:

- * Педагошки, који спорт гледа као темељ образовања и васпитања;
- * Економски, који важне односе у спорту третира као своје и сматра да је спорт битно утврђен са односима економска сфере;
- * Политиколошки, који сматра да спорт утврђује односе силе и власти, и да пресудан утицај карактером спорта имају политичке односе и структуре, и
- * Социолошки, у ужем смислу, (три претходно наведене имају социјалну димензију), анализира друштвене функције спорта, везивање у друштвено-спортске групе, као и сами сегмент спорта у целини.

Сама појава феномена спорта, у животу сваког појединаца и друштву, његова једноликост и универзалност, као и узрочно-последична веза, без сумње, оправдавају социолошки приступ, као и студиозна социолошка истраживања у области спорта као области од посебног друштвеног интереса.

Стручна јавност је уочила да су актулно заступљене теме изучавања супкултуре навијача и екстремних навијача, с обзиром на чињеницу навијачког насиља веома присутног на стадионима код нас и у региону, као и да се иза тога крије инструментализација и политизација спортских манифестација од стране политичких елита а ради прикупљања политичких поена (Раденовић, С., 2015).

4.1. Спортски догађај у функцији државног престижа

Подаци показују да, након завршетка Хладног рада, чин такмичења (компетиције) на међународној спортској позицији представља први чин либерализације на глобалној сцени. Иако се победа у самом спорту не поставља као императив, односно, успоставља се принцип учествовања, а не победе као врховни етички принцип, уместо спортиста као индивидуа, победу захтевају државе у име својих идеолошко-политичких стратешких циљева. Победа као политички императив није могла да буде остварена без личних амбиција учесника у спортском процесу – да ли се радило о личном успеху самог спортисте који реализује тај „високи“ државни циљ или тренеру и спортском функционеру, Шолаја наводи да је ирелевантно, јер и једно и друго су индивидуални чин предузимљивости у једном друштвеном подсистему, делу друштвене структуре који декондира иста таква настојања, али на супротној политичкој страни – такмичења коренсподирају једни другима и чине једну од глобалних сфера у којима се обликује глобална друштвена структура. Стога се може сматрати да је транзиција у спорту почела

оног тренутка када су државе засноване на идеологији социјализма изашле на глобалну такмичарску арену (Шолаја, М., 2014).

У оваквој новоствореној клими, очекивало се да ће друштво у транзицији у свим својим аспектима покренути сопствене трансформације у правцу испуњавања задатих критеријума, али је очигледно да политичке елите и актуелни *leadership*-ови нису то тако схватили. У првом плану су се нашле политичке и економске трансформације, док су бројни делови друштвене структуре остајали не само нетрансформисани, већ апсолутно нетакнути. Процеси промена нису захватиле области друштвене надструктуре где спорт, по размерама и утицају на друштво, има водећу улогу.

Менаџмент спорта постаје конфузан и дезоријентисан, не дефинише се власништво које остаје и даље "општедруштвено", са недефинисаним друштвеним циљевима. Таква структура анимира релативно високо асоцијалан и друштвено неодређен конгломерат „менаџера“, „спонзора“, „медијских магната“, „спортских медијских експерата“, лобија и колективних интереса спортиста (синдикализација). Основни циљ постаје победа у функцији појединачног, групног и у друштвено-политичком смислу, претежно локалног интереса, при чему се не бирају средства за достизање тих циљева. Нове друштвене елите, можда прецизније може да их опише одредница „нова политичка класа“, користе спорт да остваре неки од тренутних интереса (најчешће се ради о политичкој потреби остварења тренутног политичког интереса који се своди на изборе или притисак на противничку страну) (Шолаја, М., 2014).

Спортске структуре најчешће употребљаване у те сврхе су навијачи као "формално лабаво неконтролисани", али довољно сачувани популистички елемент који значајно може да допринесе политички очекиваном циљу. Користећи искључиво и једино "љубав према клубу", као основу своје организоване, а у суштини дифузне, и понекад тешко контролисане, политичке моћи у односу на спортске организације, ове групе узимају себи за право да оцењују резултате клубова, да утичу на постављање и смену менаџмента.

Утицај политичких и полицијских структура на овакво окружење, у суштини настало на криминогеним друштвеним основама, не би могао да буде остварен да у спорту транзиционих држава не постоји корупција као средство за постизање резултата, односно, да се спортски резултат не остварује комбинацијом политичко-економских коруптивних

деловања. Симбиоза застарелих односа у систему организовања спорта и нових вредносних оријентација како спортиста, тако и политичких структура усмерених на политички резултат као последицу, довела је до „колонизације“ спорта у којем велики и моћни купују најбоље што нуде мали, да би остварили своје циљеве по моделу "спортског производа" као робе (у том процесу неке локалне спортске звезде успевају да постану део међународног спортског естаблишмента, док тај свет остаје недостижан и затворен за локалне клубове и спортске савезе) (Шолаја, М., 2014).

Дакле, нове политичке елите као производ урушавања социјализма (а многе су настале у самом његовом крилу), прокламовале су капиталистички модел спорта као конзумеристички оријентисаног производа, али да при томе нису разумеле и покренуле промене на националном нивоу. Док су у глобалној међународној сфери настојали да постану део постмодернистичког глобалног естаблишмента, на унутрашњем, националном или унутардржавном, остале су традиционалне спортске аутократе који су спорт уважавале као средство за остваривање тренутних политичких или евентуално материјалних интереса.

Либерализација у спорту на међународном плану уважава се као принцип и систем вредности којима се тежи на локалном нивоу. У случају новонастале политичке елите, она остаје нетрансформисана сфера друштвености у политичком, економском и, генерално гледано, структуралном, погледу (Шолаја, М., 2014).

Са порастом интереса корпорација за финансирање спорта, поготово уносног какав су фудбал и кошарка, побуђује се интерес јавности, а с тим и евентуално нови конзументи и клијенти. Њихове спонзорске или донаторске активности изазивају одређену пажњу политичких елита, које су на власти или у опозицији. Политичке елите приближавањем успешнијим спонзорима, добијају могућност веће пажње медија, пораст популарности, а с тим могућност софистицираног и прикривеног преношења одређених порука домаћој и иностраној јавности, политичким противницима или коалиционим партнерима. Корпорације имају велике маркетиншке користи од спонзорства спортских приредби и клубова, с обзиром да се на стадионима и дресовима играча налазе логотипи и маркетиншки натписи спонзора које преносе ТВ медији (Соколовић, С. и сар., 2014).

Активности корпорација постају осетљиве за политичку елиту, као и за друштво уопште, ако се њихово спонзорство користи у смислу да развија или уништава спорт. У одређеним околностима, могу утицати директно или индиректно на трансфер играча или на велике домаће или стране кладионице, намештају резултата. У могућности су да извршиоцима буду моћни заштитници јер изграђују одређене политичке везе и утицаје. Када је реч о изненадном неконтролисаним насиљима навијачких група, углавном се дешавају ради скретања пажње са неких активности или су у циљу преношења одређених порука и притисака (Соколовић, С. и др, 2014).

Користећи се наведеним принципима у истраживању, очито је да власници и топ менаџери корпорација често мењају ставове. Често само привремено, док траје задовољство растом друштвеног имиџа и осећаја повезаности са популарним спортом. Онда настаје период задовољства статусом у друштву, да би то заменили захтевима за увођењем апсолутне контроле над најпопуларнијим спортовима и клубовима.

Последњих година је видљива жеља појединих корпорација да постану власници клубова које су спонзорисали, при чему владајућа политичка елита има одређени страх да ће корпорације, преко спонзорских агенција и реклама, имати директног утицаја и руководити свим спортским догађајима. Политичке опасности због повећане друштвене одговорности корпорација на догађања у спорту леже у томе да важне спонзорисане спортске манифестације привлаче пажњу најзначајнијих медија, а с тим и жељу политичара да привуку саме спонзоре у жељи да формирају раније наведене одређене политичке ставове. У земљама транзиције је та веза у пракси лакше остварива, јер саме корпорације желе да преко политичких лидера остваре одређене користи (Соколовић, С. и др, 2014).

Успешно организовање међународног спортског догађаја може и те како да допринесе угледу власти на државном и међународном нивоу. У којој мери ће тај углед и престиж бити повећан, није лако проценити с обзиром на политику спортских догађања на овим просторима. Појединци и организације могу да извуку користи на појединачном и колективном нивоу. Због наведених разлога, честим присуством кључним спортским догађајима, политичари могу да добију толико жељену изложеност циљној

публици. Многа истраживања у Европи показују да су присуства високих представника држава појединим важним фудбалским првенствима, упркос различитим политичким ставовима и безбедносној процени, повећали њихову популарност (Соколовић, С. и др, 2014).

На примеру организације навијача појединих клубова види се сличност са неким корпоративним елементима. Прво је видљив јасан и непрекинут ланац команде који повезује све секције или одељења у појединим навијачким организацијама, према највишим нивоима ауторитета. То је познато као скаларни принцип. Током већ познатих и медијски експлоатисаних несретних дешавања којом приликом је погинуо француски грађанин у Београду, само на први поглед је осећај да се ради о једном разулареном, неконтролисаном рушењу и изливу беса. Након извештаја институција које се баве наведеним социолошко-девијантним понашањима, као и на основу извештаја безбедоносних агенција, закључено је да су рушилачке активности биле вођене и контролисане (Соколовић, С. и др, 2014).

Истраживања групе аутора окупљене око академика Соколовића већим делом се слажу са извештајима ових служби због чињенице да је раније наведени "скаларни систем ланца команде" који се користи у навијачким групама, најочљивији на војном примеру ланца команде (опште је познато да навијачке организације познатијих клубова земаља у транзицији имају своје структуре, вође или команданте, шефове сектора, једну врсту менаџмента и маркетиншке активности, саветнике, стручњаке за процену и преговарање, као и политичке саветнике). Сва наведена одељења или сектори имају строгу хијерархију по вертикали и хоризонтално. Може се закључити да поседују неку врсту војне организације, а самим тим, изузетно поштовање ауторитета у делу извршавања поверених им послова (Соколовић, С. и др, 2014).

Према свему наведеном, намеће се горка истина да су навијачке организације данас веома важан фактор као сегмент друштва. Својом организованошћу, масовношћу и снагом наментули су се као одређени преговарачки фактор и постају успешно средство политичке контаминације данашњег друштвеног и политичког миљеа.

Одређене корпорације које су у уској вези са појединим политичким лидерима у стању су да повећају властити друштвени рејтинг и додатну политичку тежину појединим лидерима.

У прилог горе наведеним научним мишљењима и ставовима, говори и чланак Ивана Ергића, некадашњег играча Јувентуса, Басела и Бурсасапора који је дао лично виђење између националног спорта и национализма као механизма "нормализације" агресивне компететивности (ради аутентичности, биће цитиран део чланка; цео чланак доступан на <http://fenomeni.me/profesionalni-sport-kao-ogledalo-anomalija-drustva/>).

... "У транзицијском, поратном и постсоцијалистичком друштву спорт постаје институција која акумулира фрустрације и репродукује национализам, шовинизам и нетрпељивости и, као такав, идеалан је инструмент за држање прекаријата и незадовољне младости далеко од зграда министарстава, фабричких дворишта и студентских домова. Спорт стоји ту заједно са свим другим облицима колективитета и масовним догађајима у којима све отуђенији грађанин добија снагу у колективном усхићењу. Стадиони и арене тиме се претварају се у инкубаторе национализма а ишовинизма, а потомци осиромашене радничке и средње класе у класичан лумпен пролетаријат. Клубска, регионалистичка, националистичка свест је лажна свест, која спречава развој аутентичне класне свести. Национална или клубска застава замењује заставе и пароле о друштвеној правди, а бакља замењује Молотовљев коктел.

... Спорт као такав у себи већ носи такмичарску ноту бруталности и гладијаторства, која развија облик ратничке свести. Ту је важно рећи, невезано само за специфични балкански простор, да спорт као масовни феномен нема само инструментални карактер у политичком смислу, већ има и педагошку улогу, јер репродукује дарвинистички модел понашања који треба да се натурализује и изгледа као природан. У том смислу, запањујући је некритички однос чак и најврснијих теоретичара из левичарског спектра према професионалном спорту као секуларној религији нашег доба, који често перпетуира и учвршћује све аномалије на којима је изграђено капиталистичко друштво....

... Поред тога, професионални спорт данас, од самог спортисте ствара телесно и духовно осакаћену личност, и то није очигледно само мени, као неком ко је добар део

живота провео у професионалном спорту, него и самој јавности поводом сваког јавног наступа младог спортисте, што је већ добило пословичан статус. Међутим, уместо да се искрено и критички замисле због чега спортисти већином постају самозадовољни, некултивисани и нарцисоидни скоројевићи и надмени иминкери, јавности друштво с једне стране бирају лицемерно згражавањем или, с друге стране, обичну поругу и подсмех. Избегава се суочавање са чињеницом да само друштво ствара одређене слојеве који одрастају у специфичним условима, тако да су спортисти, као и навијачи, производ аномалија друштва као таквог, док се спорт и навијање покушавају инструментализовати за њихово одвраћање од борбе за праведнији свет. Због тога је важно да спорт заокупља пажњу младих људи и да њихови јунаци буду ДаворШукер или СинишаМихајловић...

...Национализам, политика и спорт нису повезани на специфичан начин само на балканском простору, већ су пикантерије типа који играчи не певају химну или шта скандирају навијачи уочљиве у свим земљама које су пред изазовима национализма, идентитета, интеграције, ксенофобије, мултикултуралности. Ово је запажено у земљама са великим бројем имиграната, као што су Немачка, Француска, Шведска, и у њима јако често долази до политизације која добија своју медијску динамику и наизглед таблоидни укус, а та питања су, по својој природи, јако опасна по друштво. Не морамо узимати регионална непријатељства подстакнута спортом, као пример, рецимо оно у Мостару између Хрвата и Бошњака, довољно је погледати колико утакмице Енглеске и Немачке са собом носе изразит инационалистички набој, па да постане очигледно зашто се спорт често перципира као наставак рата другим средствима. Чак ако се не анализира структурално, већ само феноменолошки, професионални спорт, све више сведен на свој дарвинистички аспект а науштрб естетског и етичког, готово увек носи печат белицизма и ратничког.

....Спортиста је подлегао притиску јавности и постаје уочљиво како се грозничаво труди да у сваком јавном наступу докаже свој патриотизам. Доминантна квазипатриотска јавност успела је да га убеди да не може да буде прави родољуб уколико није изричит у свом национализму и чврстој оданости домовини, тако да он јако често и у свом матичном клубу, усвакојповољнојприлици, истиче националне симболе и иконографију. Спортиста заборавља своје класно порекло – ако га је уопште икада био у

довољној мери свестан. Наиме, велика већина спортиста рођена је у нижим слојевима и сиромаштву, у чији су свет већ на почетку продрли национализам и вера као идеологије које имају задатак да натурализују њихов друштвени положај, који им од почетка изгледа судбински, тј. “од Бога”. То се може приметити и код јужноамеричких фудбалера који већином потичу из фавела, код тамнопутих Африканаца из праињавих провинцијских села, код Афроамериканаца у америчким гетима, или пак код деце досељеника из прекарних предграђа европских метропола...

....Староримска максима “хлеба и игара”, нажалост, не губи на својој актуелности све док постоје израбљивачки односи унутар једног друштва, јер то је најпогоднији и, што је још важније, најјефтинији начин имунизације нижих слојева и осиромашене радничке класе те избегавања класних анимозитета. Некада је то била религија као опијум за народ, а данас је то спорт као секуларна религија. Због тога, као што се дете одмалена крсти и веже за веру, која је на овим просторима готово по правилу у симбиози са етничком припадношћу, тако се одмалена задева у клупске и националне шалове и заставе, и то постаје неотуђиви део његовог идентитета који носи у себи. То препознаје као нешто бенигно и ванполитичко, што у својој суштини никако није, јер се афективна везаност и некритички однос према стварима и стварности најбоље дају експлоатисати...."

ЗАКЉУЧАК

У савременом друштву професионални спорт постао је широко подручје друштвеног живота и област која прожима све структуре савременог друштва (економску, политичку, правну, културну) при чему се овај рад (делимично) осврнуо на његову мултидимензионалност и испреплетаност.

Односи на релацији савремено друштво – држава – професионални спорт, веома су разноврсни, узајамни, променљиви, динамични и комплексни. У демократским друштвима професионални спорт представља релативно аутономно подручје у односу на државу, пре свега у економском смислу. Из тих разлога друштвена политика усмерена је на подстицање развоја спорта уопште, а посебно професионалног спорта, како због националних интереса и националног престижа, тако и због стварања *буџетских прихода* једне државе. Треба рећи да је, у недемократским друштвима посебно професионални (врхунски) спорт често злоупотребљен од стране владајућих снага, у циљу учвршћивања и задржавања власти, прикривања лоше економске политике или “прања новца” на тај

начин што се економски капитал из непознатих извора улаже на рачуне појединих спортских клубова, најчешће фудбалских, или се врши утаја пореза приликом куповине и продаје појединих врхунских спортиста.

Незаобилазна је (за нас спортисте, болна) чињеница да организационо и финансијско трансформисање државног спорта не кореспондира на начин на који треба са међународним системом спорта, да недефинисана трансформација власништва одређеном кругу појединаца омогућава неодговорно управљање у циљу остваривања индивидуалне користи, да је систем медијског приказа спорта у нашој држави изван партиципације у систему међународних медија и друштвених промена. Утисак који се доминантно намеће након анализирања различите литературе у вези статуса нашег спорта је да се политичка елита не труди да се држава интегрише у интеграционе политике других земаља, јер очигледно, као залог из прошлости, остала нам је и остаје нам недостатак јасне перцепције улоге спорта и одсуство визије и стратегије развоја спорта у новом вредносном систему. Због тога имамо разочаравајућ однос према спорту на просторима земаља у транзицији, без обзира на постигнуте резултате.

Узмимо пример Србије: троструки првак света, тенисер Новак Ђоковић, младе тенисерке, кошаркаши и кошаркашице, одбојкаши и одбојкашице, ватерполисти, атлетичарка Ивана Шпановић, веслачи, кајакаши, рвачи, џудисти, теквондоисти, повремено рукометаши..).

Заиста нема веће спортске силе!!! Али и сами спортисти су сведоци бројних малверзација и бројних ситуација који просто урушавају и газе лични и професионални понос спортиста, исти онај који доноси велика светска и европска спортска признања истом том систему који, благо речено, "вређа".

Као пример одговорног опхођења према друштву и спорту, а највише према онима који су се за спорт определили, на Аустралијској бискупској конференцији објављена је изјаву под мотом, *"Дати максимум у нашој спортској нацији"*.

Званичници те институције су истакли васпитну улогу спорта, нарочито међу младима, те упозорили на друштвену опасност, ако се из видика изгубе истинске спортске вредности, повлађујући само новцу и успеху. У наведеној изјави се изричито осуђује сваки вид допинга, као и померање граница издјљивости младих спортиста који играју и када су повређени, и посебан се нагласак ставља на то да се не толерише насилно понашање

изван игралишта, злоупотреба дрога и алкохола, како популарним спортистима тако и посматрачима, те да се не сме порицати да систем нема ништа с тим застрањењима, нарочито када су у питању незаконите опкладе, корупција и злочини у вези са спортом.

Према расположивим подацима, ретке су државе које отворено говоре о укључености и умешаности система у актуелне проблеме у спортској јавности. Било би заиста од великог значаја када би се приказала, без страха од последица и осуда, релана слика у нашем спорту, али не кроз појединачна прозивања, претње и пријаве о злоупотреби положаја, већ реална позиција спорта и статус спортиста наше државе.

Овим радом смо покушали да, једним делом, започнемо разматрање једне врло осетљиве теме, верујући да ће ускоро доћи тренутак када ће се персоне попут Саве Милошевића, Дуде Ивковића и Душка Вујошевића огласити и причати о стању у нашем спорту, не базирајући се на евентуалне ризике и претње могућих последица.

ЛИТЕРАТУРА

- Врцан, С. (1990). *Спорт и насиље*. Загреб: Напријед.
- Ђулијаноти, Р. (2008) *Спорт – критичка социологија*, Београд, 2008 Слио, стр. 318–319.
- Илић, С. (1994) *Историја физичке културе – старо доба и средњи век*, Београд, Факултет физичке културе Универзитета у Београду.
- Коковић, Д. (2007) „Социологија спорта“ у: *Социолошки речник*, (ур. А. Мимица, М.Богдановић), Београд: Завод за уџбенике
- Коковић, Д., Бјелица, С. (1992) *Увод у социологију спортске рекреације*, Београд: Стручна књига.
- Кокотовић, Д., Латиновић, Б. (2014), *Социолошки приступ и научно посредовање у спорту*, чланак објављен у: *Спортске науке и здравље* 4(1):51-63.
- Куљић, Р., Коковић, Д. (2012) *Социологија и социологија спорта*, Нови Сад: Факултет спорта и физичког васпитања Универзитет у Новом Саду
- Матић, М. И Бокан, Б. (1990) *Физичко васпитање: увод у стручно-теоријску надградњу*, Нови Сад, ОКО.
- Михајловић, М. (2013) *Спортске организације и спортски догађаји*, Београд Спортски савез Србије.
- Раденовић, С. (2014) *Спорт и друштво - Социологија са социологијом спорта*, Београд, Факултет спорта и физичког васпитања.
- Раденовић, С. (2015) *Социологија спорта и/или социологија физичке културе? – нека разматрања*, чланак објављен у *Социолошка луча* IX/1, Београд.
- Радош, Ј. (2004) Опште детерминанте филозофије спорта, *Годишњак* 12, (нема издавача).
- Соколовић, С., Сантрач, С. и Соколовић, С. (2014) *Корпоративна одговорност и култура друштвене димензије насиља у спорту*, прегледни чланак, постављен на интернету 18.05.2014. године

Томић, М. (1995) *Менаџмент у спорту*, , Београд: Минетко.

Томић, М. (2001) *Маркетинг у спорту – тржиште и спортски производи*, Београд, ИП А-Z book.

Форни, Д. (2007) *Спортови: визуелна енциклопедија*, Београд, Креативни центар.

Шолаја, М. (2014) *Спорт у транзиционим друштвима - нестанак улоге и губитак резултата*, чланак објављен у зборнику SportLogia 10 (1), Факултет политичких наука, Универзитет у Бања Луци, Босна и Херцеговина, стр. 1-10

Web bibliografija

<http://www.wikipedia.org>

<http://fenomeni.me/profesionalni-sport-kao-ogledalo-anomalija-drustva/>

http://www.danas.rs/licni_stavovi/licni_stavovi.1148.html